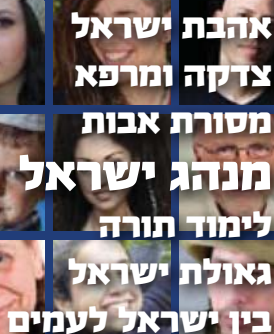
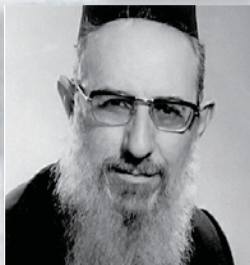
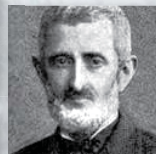
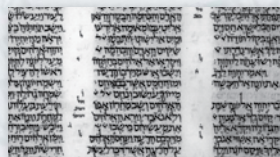

על מסכת אבות

ALLIANCE ISRAËLITE UNIVERSELLE

כל ישראל יש להם חלק על מסכת אבות

שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לרבי עקיבא, וכולם מתו בפרק אחד, מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, תיקנו ללמוד מסכת אבות בין פסח לעצרת לעורר אהבת האדם וכבוד הבריות.

ונהגו כל ישראל קדושים להתאסף ברוב עם בבתי כנסיות ולשורר בקול נעים, בכל שבת, פרק אחד ממסכת אבות, ללמד לעצמם כל ימי ספירת העומר, שתכלית יציאת מצרים הוא מתן תורה, ואין מתן תורה בלי אהבת הבריות, ואין אהבת הבריות בלי עבודת המידות, שאמר רבי עקיבא: 'ואהבת לרעך כמוך - זה כלל גדול בתורה'.

ותיקנו חכמים לקרוא בראשית כל פרק של מסכת אבות את משנת 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא', ללמדנו שצריך חלקו של כל אחד מישראל להשלים העולם, ולמדנו עוד שרק אם עומדים יחדיו 'כל ישראל' אז רק אז 'יש להם חלק', ואל יאמר אדם: אשרי, מה טוב חלקי, מה יפה מאוד ירושתי, ש'עמך כולם צדיקים, לעולם יירשו ארץ'.

ותיקנו חכמים לסיים כל פרק של מסכת אבות במשנת 'רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל', ותירוצים רבים, שאם רצה לזכות את ישראל מדוע הרבה תורה ומצוות, אלא שידע אדם, שאינו יכול לשאת לבדו, ונמצא צריך לחברו כדי לקיימם. ועוד, שמתחיל בעבודת המידות, מיד רואה פגמים בעצמו ובחבריו, ותיקנו חכמים משנה זו כאן לומר לנו, שתכליתו יתברך לזכות את ישראל, ואדרבא שנראה מעלת חברנו, ומתוך כך מעלת עצמנו.

ובחוברת זו הבאנו פרקי מסכת אבות כמות שהוא, ברצף, בלי פירושים על המסכת, ויוכל לשורר עם הציבור, ומה שמהרהר בליבו, יהרהר בליבו, ויתקיים בו 'תוכו רצון אהבה'. ומה שהוספנו הוא בבחינת 'ועמודיו עשה כסף', שבכל פרק, ראשית וסוף, דלת וסוגר, הוספנו פירוש של חכם מחכמי ישראל על משנת 'כל ישראל יש להם חלק' ועל משנת 'רצה הקדוש ברוך לזכות את ישראל', יחד שנים עשר חכמים, ותתקיים בנו הברכה אשר בירך משה: 'בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל'.

ע"ה אלי ברקת

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק
לְעוֹלָם הַבָּא,

שְׁנַאֲמַר: וְעַמּוּךְ כָּלֶם צְדִיקִים
לְעוֹלָם יִרְשׁוּ אֶרֶץ

נִצֵּר מִטַּעֲי
מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְּפַאֵר:

פֶּרֶק
א'

חכם רחמים בוכריס

מלמד שקורא 'כל ישראל' לפני מסכת אבות לעורר נשמתו.

נשמתם של ישראל חלק א-לוה ממעל, ואי אפשר שידח ממנו נידח. ואף על פי שחטא - ישראל הוא, אלא שנידון על מעשיו ואז יכנס לגן עדן. ולכן נוהגים לומר המשנה הזאת לפני לימוד מסכת אבות, בכדי לעורר האדם את נשמתו היקרה, ותקבל ותושפע מדברי המוסר הנאמרים פה, ותדע שעל ידי זה הוא זוכה לחיי העולם הבא.

לב רחב על מסכת אבות, הוצאת המחבר, ירושלים, תשנ"ב (1992), עמ' א

חכם רחמים בוכריס (1911-2005) נולד בג'רבא, ונקרא בשם סבו, שהיה רבה הראשי של ג'רבא. בשנת תש"ה (1945) זכה ועלה לארץ ישראל, והיה ממקימי מושב תלמים. משם עבר לכפר יבנה וממנו - לבני ברק. לפרנסתו היה עוסק במלאכות שונות. בתחילה מכירת תבלינים, ורוב השנים במעבדות של אוניברסיטת בר אילן. בשנותיו האחרונות כבה מאור עיניו. נפטר ביום כ"ז שבט תשס"ה (2005), זקן ושבע ימים בהיותו בן 94. משנת תשל"ח (1978) החלה לצאת לאור סדרת ספריו 'לב רחב'. בסדרה למעלה מעשרים ספרים, על התורה, מסכת אבות, הש"ס, תהילים, המגילות, ועוד.

- א מִשָּׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינִי, וּמִסֵּרָה לִיהוֹשֻׁעַ, וְיִהוֹשֻׁעַ לְזִמְנִים, וְזִמְנִים לְנָבִיאִים, וְנָבִיאִים מִסֵּרָה לְאַנְשֵׁי כְּנָסֶת הַגְּדוּלָּה. הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, הָיוּ מִתּוֹנִים בְּדִין, וְהִעֲמִידוּ תַלְמִידִים הֶרְבֵּה, וַעֲשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה:
- ב שָׁמְעוּן הַצַּדִּיק הָיָה מוֹשִׁירִי כְּנָסֶת הַגְּדוּלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הַעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסָדִים:
- ג אֲנִימָגוֹס אִישׁ סוֹכֵחַ קָבַל מִשְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אֵל תִּהְיוּ כַּעֲבָדִים הַמְּשֻׁמְשֵׁין אֶת הָרֵב עַל מִנֵּת לְקַבֵּל פָּרֶס, אֲלֹא הָיוּ כַּעֲבָדִים הַמְּשֻׁמְשֵׁין אֶת הָרֵב שְׂלֹא עַל מִנֵּת לְקַבֵּל פָּרֶס, וְהָיָה מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם:
- ד יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צָרְדָּה וְיוֹסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם קִבְּלוּ מֵהֶם. יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צָרְדָּה אוֹמֵר, יְהִי בֵיתְךָ בֵּית נֶעֱד לְחֻכְמַיִם, וְהָיוּ מִתְאַבְּקִים בַּעֲפֹר הַגְּלִיָּהֶם, וְהָיוּ שׁוֹתֵהִם בְּצִמּוֹת אֶת דְּבָרֵיהֶם:
- ה יוֹסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם אוֹמֵר, יְהִי בֵיתְךָ פֶּתוּחַ לְרוּחָהּ, וְיִהְיוּ עֲנִיִּים בְּנֵי בֵיתְךָ, וְאַל תִּרְבֶּה שִׁיחָה עִם הָאִשָּׁה. בְּאִשְׁתּוֹ אָמְרוּ, קָל וְחֹמֶר בְּאִשְׁתִּי חִבְּרוּ. מִכָּאֵן אָמְרוּ חֻכְמַיִם, כָּל זְמַן שֶׁאֵדָם מִרְבֵּה שִׁיחָה עִם הָאִשָּׁה, גוֹרֵם רָעָה לְעַצְמוֹ, וּבִטָּל מִדְּבַרֵי תּוֹרָה, וְסוֹפּוֹ יוֹרֵשׁ גִּיהֶנָם:
- ו יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה וְנִתְאִי הָאֲרֵבִלִי קִבְּלוּ מֵהֶם. יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה אוֹמֵר, עֲשֵׂה לְךָ רֵב, וְקִנְיָ לְךָ חֵבֶר, וְהָיוּ דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זָכוֹת:
- ז נִתְאִי הָאֲרֵבִלִי אוֹמֵר, הִרְחַק מִשְׁכַּן רַע, וְאַל תִּתְחַבֵּר לְרָשָׁע, וְאַל תִּתְיַאֵשׁ מִן הַפְּרָעוֹת:
- ח יְהוּדָה בֶּן טַבָּאי וְשָׁמְעוֹן בֶּן שִׁטָּח קִבְּלוּ מֵהֶם. יְהוּדָה בֶּן טַבָּאי אוֹמֵר, אֵל תַּעֲשֵׂשׁ עֲצֻמְךָ בְּעוֹרֵכֵי הַדִּינִין. וּבְשִׁיחֵיךָ בַּעֲלֵי דִינִין עוֹמְדִים לְפָנֶיךָ, יְהִיו בְּעֵינֶיךָ פְּרָשִׁיעִים. וּבְשִׁנְפֻטֵּיךָ מְלַפְּנֶיךָ, יְהִיו בְּעֵינֶיךָ כּוֹזְבֵיךָ, כְּשֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין:

- ט שמעון בן שטח אומר, הווי מרבה לחקור את העדים, והווי זהיר בדבריך, שמא מתוכם ילמדו לשקר:
- י שמעיה ואבטליון קבלו מהם. שמעיה אומר, אהוב את המלאכה, ושנא את הרבנות, ואל תתנדע לרשות:
- יא אבטליון אומר, חכמים, הזהרו בדבריכם, שמא תחובו חובת גלות ותגלו למקום מים הרעים, וישתו התלמידים הפאים אחרים וימותו, ונמצא שם שמים מתחלל:
- יב הלל ושמיאי קבלו מהם. הלל אומר, הווי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה:
- יג הוא היה אומר, נגד שמא, אבד שמה. ודלא מוסיף, יסיף. ודלא יליף, קטלא חיב. ודאשתמש בתגא, חלף:
- יד הוא היה אומר, אם אין אני לי, מי לי. וכשאני לעצמי, מזה אני. ואם לא עכשיו, אימתי:
- טו שמאי אומר, עשה תורתך קבע. אמור מעט ועשה הרבה, והווי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות:
- טז רבן גמליאל היה אומר, עשה לך רב, והסתלק מן הספק, ואל תרבה לעשר אמדות:
- יז שמעון בנו אומר, כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה. ולא המדרש הוא העקר, אלא המעשה. וכל המרבה דברים, מביא חטא:
- יח רבן שמעון בן גמליאל אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר (זכריה ח) אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם:

רַבִּי חַנִּינְיָא בֶּן עֲקִישָׁא אָמַר:
רָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל,
לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת,
שֶׁנֶּאֱמַר: ה' חֲפִיז לְמַעַן צְדָקוֹ
יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר.

פֶּרֶק
א'

הרב ישראל משה חזן

מלמד הכללים הטובים של כסהו בלילה כדי לזכות את ישראל.

כמה כללים טובים שהורונו אבותינו ורבותינו, נאספו רובם אל עמם: 'מוטב שיהיו שוגגין', 'לאו כולי עלמא דינא גמירי', 'כל ישראל בחזקת כשרים הם', 'אי אפשר להוכיח לסוף ישראל להיות חסידים'. וכאלה רבים כדי שלא יצאו לתרבות רעה, ויבוא יומו, וגדולה תשובה שמגעת עד כיסא הכבוד ... כוח חכמי ישראל הבקיאם בדרכי ההוראה וכל מקראה, יודעים מלאכי השרת הדרך הנחמדת, ולהנהיג את העם בסבלנות וביראת ה'. ובאופנים של כסהו בלילה כדי לזכות את ישראל.

קדושת יום טוב, וינה (1855), דף כז, א-ב

חכם ישראל משה חזן (1808-1863) נולד באיזמיר שבתורכיה. בשנת תקע"א (1811), בהיותו בן שלוש, עלה עם אביו לירושלים, ולמד תורה מפי סבו, הראשון לציון החכם יוסף רפאל חזן. בשנת תר"ו (1846) החל לכהן כרבה של רומא. בשנת תרי"ב (1852) החל לכהן כרבה של קורפו שביוון, ובשנת תרט"ז (1856) עבר לכהן כרבה של אלכסנדריה. בשנת תרכ"א (1861) זכה ועלה חזרה לארץ ישראל, והשתקע בעיר יפו. נפטר בחודש טבת בשנת תרכ"ב (1863), ונקבר בסביבות העיר צידון.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק
לְעוֹלָם הַבָּא,

שְׁנַאֲמַר: וְעַמּוּךְ כָּלֶם צַדִּיקִים
לְעוֹלָם יִרְשׁוּ אֶרֶץ

נֶצֶד מִטְעִי
מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְפָּאֵר:

פֶּרֶק

חכם סאסי ניסים חדאד

מלמד להקדים לדברי מוסר דברים משמחים, המושכים את הלב.

נוהגים לומר משנה זו לפני קריאת פרקי אבות. ונראה לעניות דעתי הטעם, על פי הידוע כי טבע האדם אינו נוח לשמוע דברי מוסר. ולכן הדרשן צריך להתנהג בחכמה, כגון להשמיע דברים משמחים, או סיפור מעניין כדי למשוך אליו לב המקשיבים לו, ואחר כך יאמר דברי מוסר. ולכן לפני קריאת מסכת אבות, שהוא דברי מוסר, מבשרים על החלק הטוב לעולם הבא שיש לכל ישראל, ואחר כך קוראים דברי המוסר.

יראתך היא, חידושי אבות, דפוס ש.ס., נדפס בישראל. תשנ"ט (1999), עמ' צ

חכם סאסי נסים חדאד (1935-1998) נולד באי ג'רבא שבתוניסיה. בגיל 9 חלה והתעוור, אך עם זאת התמיד בלימודיו. הוא הכיר בעל פה מקורות רבים, וגם בעיוורונו, היה מצטטם במדויק, ומפנה למיקום המובאות בספרים. בשנת תשי"א (1951) זכה ועלה עם משפחתו לארץ ישראל, והיו ממקימי היישוב בית הגדי, משם עבר לנתיבות. הוא שילב תורה ומלאכה ונהנה מיגיע כפיו. את חידושי תורתו כתב בכתב ברייל ואחר כך במכונת הכתיבה. בסוף ימיו הקליט עצמו על קלטות. נפטר ביום כ"ג תשרי תשנ"ט (1998), ונטמן בעיר נתיבות. הותיר אחריו כמה חיבורים שנדפסו בספר אחד לאחר פטירתו: 'יראתך היא', וספר 'חסדי ה'".

א רבי אומר, איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. והיו זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות. והיו מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה. והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עברה, דע מה למעלה מן, עין רואה ואזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין:

ב רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משפחת עון. וכל תורה שאין עמה מלאכה, סופה בטלה וגוררת עון. וכל העמלים עם הצבור, יהיו עמלים עמהם לשם שמים, שזכות אבותם מסייעתן וצדקתם עומדת לעד. ואתם, מעלה אני עליכם שכר הרבה באלו עשייתם:

ג הווי זהירין ברשות, שאין מקרבין לו לאדם אלא לצורך עצמן. גראין באוהבין בשעת הנאתו. ואין עומדין לו לאדם בשעת דחקו:

ד הוא היה אומר, עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו. בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך. הלל אומר, אל תפרוש מן הצבור, ואל תאמן בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמוע. ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה:

ה הוא היה אומר, אין בור ירא חטא, ולא עם הארץ חסיד, ולא הבישן למד, ולא הקפדן מלמד, ולא כל המרבה בסחורה מחכים. ובמקום שאין אנשים, השתדל להיות איש:

ו אף הוא ראה גלגלת אחת שצפה על פני המים. אמר (לה), על דאטפת, אטפוך. וסוף מטיפיך יטופון:

ז הוא היה אומר, מרבה בשר מרבה רפוא. מרבה נכסים, מרבה דאגה. מרבה נשים, מרבה כשפים. מרבה שפחות, מרבה זמנה. מרבה עבדים, מרבה גזל. מרבה תורה, מרבה חיים. מרבה ישיבה, מרבה חכמה. מרבה עצה, מרבה תבונה. מרבה צדקה, מרבה שלום. קנה שם טוב, קנה לעצמו. קנה לו דברי תורה, קנה לו חיי העולם הבא:

ח רבן יוחנן בן זבאי קבל מהלל ומשמאי. הוא היה אומר, אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לך נוצרת. חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זבאי, ואלו הן, רבי אליעזר בן הרקנוס, ורבי יהושע בן חנניה, ורבי יוסי הכהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר בן ערך. הוא היה מונה שבתן. רבי אליעזר בן הרקנוס, בור סוד שאינו מאבד טפה. רבי יהושע בן חנניה, אשרי יולדתו. רבי יוסי הכהן, חסיד. רבי שמעון בן נתנאל, ירא חטא. ורבי אלעזר בן ערך, מעין המותגר. הוא היה אומר, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים, ואליעזר בן הרקנוס בכף שניה, מכריע את כלם. אבא שאול אומר משמו, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ורבי אליעזר בן הרקנוס אף עמהם, ורבי אלעזר בן ערך בכף שניה, מכריע את כלם:

ט אומר להם, צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם. רבי אליעזר אומר, עין טובה. רבי יהושע אומר, חבר טוב. רבי יוסי אומר, שכן טוב. רבי שמעון אומר, הרואה את הנולד. רבי אלעזר אומר, לב טוב. אומר להם, רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם, שבכלל דבריו דבריכם. אומר להם

צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם. רבי אליעזר אומר, עין רעה. רבי יהושע אומר, חבר רע. רבי יוסי אומר, שכן רע. רבי שמעון אומר, הלל ואינו משלם. אחד הלל מן האדם, הלל מן המקום ברוך הוא, שנאמר (תהלים לו) לזה רשע ולא ישלם, וצדיק חונן ונותן. רבי אלעזר אומר, לב רע. אומר להם, רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריהם, שבכלל דבריו דבריהם:

הם אמרו שלשה (שלשה) דברים. רבי אליעזר אומר, יהי כבוד חברך חביב עליך כשליך, ואל תהי נוח לבעוס. ושוב יום אחד לפני מיתתו. והיו מתחמם בנגד אורן של חכמים, והיו זהיר בגחלתו שלא תפנה, שנשיכתו נשיכת שועל, ונקיצתו עקיצת עקרב, ולחישתו לחישת שרף, וכל דבריהם בגחלי אש:

יא רבי יהושע אומר, עין הרע, ונצר הרע, ושנאת הבריות, מוציאים את האדם מן העולם:

יב רבי יוסי אומר, יהי קמון חברך חביב עליך כשליך. והתקן עצמך ללמוד תורה, שאינה ירעה לך. וכל מעשיך יהיו לשם שמים:

יג רבי שמעון אומר, הוי זהיר בקריאת שמע (ובתפלה). וכשאתה מתפלל, אל תעש תפלתך קבע, אלא רחמים ותחנונים לפני המקום ברוך הוא, שנאמר (ויאל ב) כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה. ואל תהי רשע בפני עצמך:

יד רבי אלעזר אומר, הוי שקוד ללמוד תורה, (ודע) מה שתשיב לאפיקורוס. ודע לפני מי אתה עמול. ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך:

טו רבי טרפון אומר, היום קצר והמלאכה מרובה, והפועלים עצלים, והשכר הרבה, ובעל הבית דוחק:

טז הוא היה אומר, לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין לבטל ממנה. אם למדת תורה הרבה, נותנים לך שכר הרבה. ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעתך. ודע, מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא:

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקִישָׁא אָמַר:
רָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל,
לְפִיכָךְ הִרְבֵּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת,
שֶׁנֶּאֱמַר: ה' חֲפִיז לְמַעַן צִדְקוֹ
יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר.

פֶּרֶק

חכם יעקב אלמליח

מלמד שלא יחזיק חידושי לעצמו, אלה יזכה בהם את הרבים.

‘אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך’ - דהיינו: על ידי ריבוי ועסק התורה, חידשת חידושי תורה, אל תחזיק הטובה התורה שחדשת לעצמך, אלא ‘יפוצו מעיינותיך חוצה’ לזכות בה את הרבים.

וישא יעקב, ירושלים, תשט"ז (1956), עמ' י

חכם יעקב אלמליח (1881-1961) נולד בחאלב שבסוריה. תלמידו של חכם עזרא חמווי (כבאז). היגר לארה"ב, שם עסק במסחר, שימש כשוחרט והיה למנהיג בקהילת החלבים המקומית. היה ראשון לכל דבר שבקדושה. רבים באו לשאול ממנו דבר הלכה, והוא השתדל לענות לכל שואל, ועזר לרבים בענייני יהדות. היה איש צדיק וחריף מאוד, אישיות חשובה ומקובלת על הקהל. נפטר ביום י"ד אלול תשכ"א (1961) בניו-יורק ארצות הברית. ספרו היחיד הוא ספר 'וישא יעקב' - דרושים ושו"ת.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק
לְעוֹלָם הַבָּא,

שְׁנַאֲמַר: וְעַמּוּךְ כָּלֶם צַדִּיקִים
לְעוֹלָם יִרְשׁוּ אֶרֶץ

נִצֵּר מִטַּעִי
מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְּפַאֵר:

פֶּרֶק
א'

חכם דוד הכהן אל-מג'רבי

מדמה עם ישראל כאילן נטוע - אף שענפיו רבים, שורשו אחד.

מתחילה אמר 'כל ישראל' - הן צדיק הן רשע, 'יש להם חלק לעולם הבא', ואחר כך מביא ראיה מפירוש 'ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ', שמשמע - דווקא הצדיקים המה שירשו ארץ. ...

'כל ישראל' - בזמן שיהיו באחדות אחת, בכללות אחת, יזכו להיות לכולם 'חלק לעולם הבא'. ... וזהו שמסיים 'נצר מטעי' - רצה לומר: כמו האילן הנטוע, שאף על פי שיש לו למעלה ענפים הרבה - נפרדים זה מזה, מכל מקום מלמטה - הם שורש אחד. וכמו כן ישראל אפילו שהם נפרדים זה מזה, מכל מקום נחשבים לגוף אחד, ולשורש אחד, על ידי האחדות, ונעשים כולם צדיקים.

קול דודי חלק ח, מהדורה ב' תשנ"ד (1994), עמ' ב

חכם דוד הכהן אל-מג'רבי (1866-1938) נולד בג'רבא. למד מפי חכם דוד הכהן גישא, בעל ה'שלוש דוד'. בשנת תרס"ד (1903), עם הקמת הקהילה היהודית בתיאטווין, התמנה כרב העיר, ובתפקיד זה שימש עד יום פטירתו. מחידושיו שהודפסו: 'ליקוטי בתר ליקוטי', 'נאות מדבר', 'חסדי דוד', 'כוס ישועות', ו'קול דוד'. נפטר ביום כ"ה בחשון

תרצ"ט (1938), ונקבר בתיאטווין.

א

עקביא בן מהללאל אומר, הסתפל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה. דע, מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון. מאין באת, מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך, למקום עפר רמה ותולעה. ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון, לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא:

ב

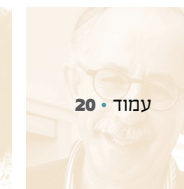
רבי חנינא סגן הכהנים אומר, הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מורא, איש את רעהו חיים בלעו. רבי חנינא בן תרדיון אומר, שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה, הרי זה מושב לצים, שנאמר (תהלים א), ובמושב לצים לא ישב. אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה, שכינה שרויה ביניהם, שנאמר (מלאכי ג), אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ונקשב ה' וישמע ויכתב ספר ופרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו. אין לי אלא שנים. מניין שאפלו אחד שיושב ועוסק בתורה, שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר, שנאמר (איכה ג), ישב בחד וידם בי נטל עליו:

ג

רבי שמעון אומר, שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו מזבחית מתים, שנאמר (ישעיה כח), כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום. אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו משלחנו של מקום ברוך הוא, שנאמר (יחזקאל מא), וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה':

ד

רבי חנינא בן חכניאי אומר, הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי והמפנה לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו:

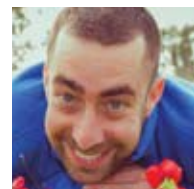
ה רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. וכל הפורק ממנו על תורה, נותנין עליו על מלכות ועל דרך ארץ:

ו רבי חלפתא בן דוסא איש כפר חנניה אומר, עשרה שיושבין ועוסקין בתורה, שכינה שרויה ביניהם, שנאמר (תהלים פב), א-להים נצב בעדת אל. ומניין אפלו חמשה, שנאמר (עמוס ט), ואגדתו על ארץ יסדה. ומניין אפלו שלשה, שנאמר (תהלים פב), בקרב א-להים ישפט. ומניין אפלו שנים, שנאמר (מלאכי ג), אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע וגו'. ומניין אפלו אחד, שנאמר (שמות כ), בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך ובברכתך:

ז רבי אלעזר איש ברתותא אומר, תן לו משלך, שאתה ושלך שלו. וכן בדוד הוא אומר (דברי הימים א כט) כי ממך הכל ומינדך נתנו לך. רבי שמעון אומר, המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר, מזה נאה אילו זה ומה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו:

ח רבי דוסתאי ברבי ינאי משום רבי מאיר אומר, כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו, שנאמר (דברים ד), רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך. יכול אפלו תקפה עליו משנתו, תלמוד לומר (שם) ופן יסורו מלביבך כל ימי חייך, הא אינו מתחייב בנפשו עד שישוב ויסירם מלבו:

ט רבי חנינא בן דוסא אומר, כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקיימת. הוא היה אומר, כל שמעשיו מרבין מחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו מרבה מעשיו, אין חכמתו מתקיימת:

י הוא היה אומר, כל שרוח הקבירות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו. וכל שאין רוח הקבירות נוחה הימנו, אין רוח המקום נוחה הימנו. רבי דוסא בן הרפנס אומר, שנה של שחרית, ויין של צהרים, ושיחת הילדים, וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ, מוציאים את האדם מן העולם:

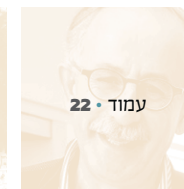
יא רבי אלעזר המודעי אומר, המוחלל את הקדשים, והמבזה את המועדות, והמלבין פני חברו ברבים, והמפר בריתו של אברהם אבינו עליו השלום, והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא:

יב רבי ישמעאל אומר, הני קל לראש ונח לתשחרת, והני מקבל את כל האדם בשמחה:

יג רבי עקיבא אומר, שחוק וקלות ראש, מרגילין לערונה. מסורת, סג לתורה. מעשרות, סג לעשר. נדרים, סג לפרישות. סג לחכמה, שתיקה:

יד הוא היה אומר, חביב אדם שנברא בצלם. חבה יתרה נודעת לו שנברא בצלם, שנאמר (בראשית ט), כי בצלם א-להים עשה את האדם. חביבין ישראל שנקראו בנים למקום. חבה יתרה נודעת להם שנקראו בנים למקום, שנאמר (דברים יד), בנים אתם לה' אלהיכם. חביבין ישראל, שנתן להם כלי המדה. חבה יתרה נודעת להם שנתן להם כלי המדה שבו נברא העולם, שנאמר (משלי ד), כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל תעזבו:

טו הכל צפוי, והרשות נתונה, ובטוב העולם גדון. והכל לפי רב המעשה:

טז

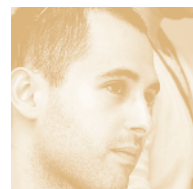
הוא היה אומר, הכל נתון בערבון, ומצודה פרוסה על כל החיים. החנות פתוחה, והחננני מקיף, והפנקס פתוח, והיד פותחת, וכל הרוצה ללוות יבוא וילנה, והנפאים מחזירים תדיר בכל יום, ונפרעין מן האדם מדעתו ושללא מדעתו, ויש להם על מה שיסמוכו, והדין דין אמת, והכל מתקן לסעודה:

יז

רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין דעת, אין בינה. אם אין קמת, אין תורה. אם אין תורה, אין קמת. הוא היה אומר, כל שחכמתו מרבה ממשעשיו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרביין ושרשיו מעטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר (ירמיה יז), והיה בערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב ושבן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב. אבל כל שמשעשיו מרביין מחכמתו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מעטין ושרשיו מרביין, שאפלו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו, שנאמר (שם), והיה כעץ שתול על מים ועל ובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חם, והיה עלהו רענן, ובשנת בצרת לא ידאג, ולא ימיש מעשות פרי:

יח

רבי אלעזר בן חסמא אומר, קנין ופתחי נדה, הן הן גופי הלכות. תקופות וגמטריאות, פרפראות לחכמה:

רַבִּי חֲנִינְיָא בֶּן עֲקִישָׁא אָמַר:
רָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל,
לְפִיכָךְ הִרְבֵּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת,
שֶׁנֶּאֱמַר: ה' חֲפִיץ לְמַעַן צִדִּיק
וַיִּגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר.

פֶּרֶק
א'

חכם יעקב חיים סופר

מלמד שמשו רבינו רצה לזכות לכלל בני אדם ולאומות.

‘אמר משה לפני הקב“ה: ריבונו של עולם משבעים אומות שיש לך, אין אתה מצווני אלא לישראל בלבד?!’ – והקשו המפרשים ז“ל איך משה רבינו, עליו השלום, מלאו ליבו לבקש מאתו יתברך, שיצווה לו על אומה אחרת לקיום מצוות?! ... ונראה לעניות דעתי לתרץ, בעזרת השם, שמשו רבינו, עליו השלום, רוצה לזכות לבני אדם ובכלל רצה לזכות לאומות.

ישמח ישראל, שמות, פרשת תצווה, ירושלים תשמ“ט (1989), עמ’ רל

חכם יעקב חיים סופר (1870-1939) נולד בבגדד. נתחנך בישיבת ‘מדרש בית זליכה’. לפרנסתו עבד כסופר סת“ם. בראש חודש אייר תרס“ד (1904) עלה לארץ ישראל. הוא גר בירושלים ולמד בישיבת המקובלים ‘בית אל’. בשנת תרס“ט (1909) הקים יחד עם רבנים יוצאי בגדד את בית הכנסת ‘שושנים לדוד’ בשכונת בית ישראל, ובו היה דורש בשבתות וימים טובים. הותיר למעלה מ-10 חיבורים, חלקם עדיין בכתב יד, אך נודע בעיקר בזכות חיבורו ההלכתי ‘כף החיים’, ליקוטי דינים ופסקי הלכה על שלחן ערוך. בחיבוריו: ‘חזיונות יעקב’ – קרוב ל-800 חלומות חזיונות וגילויים שנתגלו לו ורשמם. נפטר ביום שבת ט’ סיוון ה’תרצ“ט (1939), ונקבר בחלקת החסידיים לעדת הבבלים שבהר הזיתים.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק
לְעוֹלָם הַבָּא,

שְׁנֵאמַר: וְעַמּוּךָ כָּלֵם צַדִּיקִים
לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ

נִצֵּר מִטַּעֲי
מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְּפֹאֵר:

פָּרָק

חכם חיים פלאג'י

מלמד, שמי שאין לו זכות משלו, יש לו איש מאת רעהו כשותף.

כיוון שמקובל בידנו שכל ישראל ערבים זה לזה, והם כדין השותפים בעשיית המצוות וקיום התורה ובלימודה, יש זכות לישראל, איש מאת רעהו בתורה ובמעשים טובים שעושה, כדין שותף שיש לו חלק. ...

ויפה מביא ראיה מקרא: 'ועמך כולם צדיקים' - ולכל אחד יש לו משלו, ואם המצא תמצא ריקנים שבישראל גמורים, עם כל זה 'לעולם ירשו ארץ' - לעולם, בא לרבות אף למי, שאין לו משלו.

פעולת צדיק לחיים, הוצאת שיח ישראל, ירושלים, תשנ"ח (1998), עמ' א

חכם חיים פלאג'י (1788-1868) נולד באיזמיר. בשנת תקע"ג (1813) קיבל את הסמכתו כחכם השלם מידי סבו, הראשון לציון חכם רפאל יוסף חזן. בשנת תקצ"ז (1837) נתמנה לאב בית הדין הגדול באיזמיר, ובשנת תרט"ו (1857) נתמנה למשרה הרמה ביותר באיזמיר - 'החכם באשי'. כתב למעלה מ-80 חיבורים, אך 54 מספריו עלו באש בשרפה הגדולה שהחריבה את שכונת היהודים באיזמיר ביום י"א באב תר"א (1841). את חלקם הצליח להעלות חזרה. נפטר ביום י"ז שבט תרכ"ח (1868), ונקבר בבית העלמין העתיק באיזמיר.

א בן זומא אומר, איזהו חכם, הלומד מפל אדם, שנאמר (תהלים קיט), מפל מלמדי השפלתני כי עדותיך שייחה לי. איזהו גבור, הכובש את יצרו, שנאמר (משלי טז), טוב ארך אפים מגבור ומישל ברוחו מלכד עיר. איזהו עשיר השמים בחלקו, שנאמר (תהלים קבח), יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. אשריך, בעולם הזה. וטוב לך, לעולם הבא. איזהו מכבד, המכבד את הבריות, שנאמר (שמואל א ב), כי מכבדי אכבד ובזי יקלו:

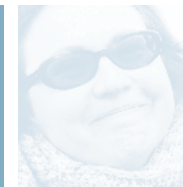
ב בן עזאי אומר, הוי רץ למצוה קלה (פבחהמוודה), ובורח מן העברה. שמוצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה. שישבר מצוה, מצוה. וישבר עברה, עברה:

ג הוא היה אומר, אל תהי בז לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום:

ד רבי לויטס איש יבנה אומר, מאד מאד הוי שפל רוח, שתקנות אנוש רמה. רבי יוחנן בן ברוקא אומר, כל המחלל שם שמים בסתר, נפרעין ממנו בגלוי. אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם:

ה רבי ישמעאל (בנו) אומר, הלומד תורה על מנת ללמד, מספיקין בידו ללמוד וללמד. והלומד על מנת לעשות, מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות. רבי אדוק אומר, אל תעשם עטרה להתגדל בהם, ולא קרדם לחפור בהם. וכך היה הלל אומר, ודאשתמש בתגא, חלה. הא למדת, כל הנהנה מדברי תורה, נוטל חייו מן העולם:

ו רבי יוסי אומר, כל המכבד את התורה, גופו מכבד על הבריות. וכל המחלל את התורה, גופו מחלל על הבריות:

ז רבי ישמעאל בנו אומר, החושך עצמו מן הדיו, פורק ממנו איבה וגזל ושבועת שוא. והגם לבו בהוראה, שוטה רשע וגם רוח:

ח הוא היה אומר, אל תהי דן יחידי, שאין דן יחידי אלא אחד. ואל תאמר קבלו דעתי, שהן רשאים ולא אתה:

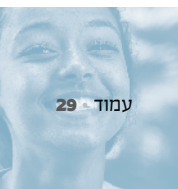
ט רבי יונתן אומר, כל המקנים את התורה מעני, סופו לקימה מעשר. וכל המבטל את התורה מעשר, סופו לבטלה מעני:

י רבי מאיר אומר, הוי ממועט בעסק, ועסוק בתורה. והוי שפל רוח בפני כל אדם. ואם בטלת מן התורה, יש לך בטלים הרבה בנגדך. ואם עמלת בתורה, יש (לו) שכר הרבה לתן לך:

יא רבי אליעזר בן יעקב אומר, העושה מצוה אחת, קונה לו פרקליט אחד. והעובר עברה אחת, קונה לו קטיגור אחד. תשובה ומעשים טובים, פתרים בפני הפרענות. רבי יוחנן הסנדלר אומר, כל כנסיה שיהיא לשם שמים, סופה להתקיים. ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקיים:

יב רבי אלעזר בן שמוע אומר, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חברך כמורא רבך, ומורא רבך כמורא שמים:

יג רבי יהודה אומר, הוי זהיר בתלמוד, שישגת תלמוד עולה זדון. רבי שמעון אומר, שלשה כתרים הם, פתר תורה וכתר בהנה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן:

יד רבי נחוראי אומר, הווי גולה למקום תורה ואל תאמר שיהיא תבוא אחרית, שחבריתך יקומה בידך. ואל בנייתך אל תשען:

טו רבי ינאי אומר, אין בדינו לא משילות הרשעים ואף לא מיסורי חצדיקים. רבי מתנא בן חרש אומר, הווי מקדים בשלום כל אדם. והווי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים:

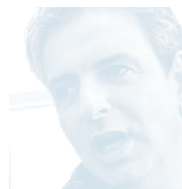
טז רבי יעקב אומר, העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא. התקן עצמך בפרוזדור, כדי שתכנס לטרקלין:

יז הוא היה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשיו טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

יח רבי שמעון בן אלעזר אומר, אל תרצה את חברך בשעת בעסו, ואל תנחמנו בשעה שמתו מטל לפניו, ואל תשאל לו בשעת גדרו, ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו:

יט שמואל הקטן אומר, (מושלי בד) בגבול אויביך אל תשקח ובקשלו אל גל לבך, פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו:

כ אלישע בן אבניה אומר, הלומד ילד למה הוא דומה, לדיו בתובה על גיר חדש. והלומד זקן למה הוא דומה, לדיו בתובה על גיר מחוק. רבי יוסי בר יהודה איש כפר חבבלי אומר, הלומד מן הקטנים למה הוא דומה, לאוכל ענבים קהות ושותה יין מגתו. והלומד מן הזקנים למה הוא דומה, לאוכל

עֲנִיבִים בְּשׁוּלוֹת וְשׁוֹתָה וְיֵן וְשֵׁן. רַבִּי אוֹמֵר, אֵל תִּסְתַּמֵּל בְּקִנְקֵן, אֵלֹא בְּמָה שִׁישׁ בּוֹ. יֵשׁ קִנְקֵן חֲדָשׁ
מֵלֹא יֵשֵׁן, וְיֵשֵׁן שֶׁאִפְלוּ חֲדָשׁ אֵין בּוֹ:

כא רַבִּי אֶלְעָזָר הַקָּסֶר אוֹמֵר, הַקִּנְיָאָה וְהַתַּאנָּה וְהַכְּבוֹד מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם:

כב הוּא הֵינָּה אוֹמֵר, הַיְלָוִדִים לְמוֹת, וְהַמֵּתִים לְהַחְיּוֹת, וְהַחַיִּים לְדוֹן. לֵיכָּה לְהוֹדִיעַ וּלְהַנְדֵּעַ שֶׁהוּא אֵל, הוּא
הַיּוֹצֵר, הוּא הַבּוֹרָא, הוּא הַמְּבִינִן, הוּא הַדִּין, הוּא עַד, הוּא בַּעַל דִּין, וְהוּא עֲתִיד לְדוֹן. בְּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵין
לְפָנָיו לֹא עוֹלָה וְלֹא שְׂכָחָה וְלֹא מִשׁוּא כְּנִים וְלֹא מִקַּח שׁוֹחַד, שֶׁהַכֹּל שָׁלוֹ. וְדַע שֶׁהַכֹּל לְפִי הַחֲשָׁבוֹן.
וְאֵל יִבְטִיחֶךָ יִצְחָךְ שֶׁהַשְּׂאוֹל בֵּית מְנוּס לָךְ, שֶׁעַל כָּרְחֶךָ אֶתְּהָ נּוֹצֵר, (וְעַל כָּרְחֶךָ אֶתְּהָ נּוֹלָד), וְעַל כָּרְחֶךָ
אֶתְּהָ חַי, וְעַל כָּרְחֶךָ אֶתְּהָ מֵת, וְעַל כָּרְחֶךָ אֶתְּהָ עֲתִיד לְתֵן דִּין וְחֲשָׁבוֹן לְפָנָי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:

רבי חנניא בן עקשיא אומר:
רצה הקדוש ברוך הוא
לזכות את ישראל,
לפיכך הרבה להם תורה ומצוות,
שנאמר: ה' חפץ למען צדקו
יגדיל תורה ויאדיר.

פרק

חכם משה בישי מימון

מלמד זכות משה, שזיכה הרבים, להבינם הטעמים כשולחן ערוך.

מה שדקדק התנא ואמר: 'משה זכה וזיכה את הרבים - זכות רבים תלוי בו'. כי לא היה חס וחלילה מכלל האומרים: 'אין לו אלא תורה' - אלא זיכה את הרבים, לזכותם בתורה, וטרח ויגע עמהם בלימודם לזכותם ולזה זכות הרבים תלוי בו. ... ולפי רש"י: 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' - שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים עד שתהא שגורה בפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו. לכך נאמר: 'אשר תשים לפניהם' - כשולחן ערוך ומוכן לפני האדם.

המילואים למשה, גירבא, תרצ"ב (1932), עמ' קסג, א-ב

חכם משה בישי מימון נולד בעיר גאבס שבתוניס. היה תלמידו של חכם אברהם עלוש, והוא השתדל והוציא לאור את ספרו 'דברי ברית'. לימים, היה לרבה של העיר גאבס, דיין מורה צדק, דרשן וחזן. בנו עזר נרצח בחיי אביו, רחמנא ליצלן. נפטר ביום י"א תמוז תרפ"ח (1928), ונקבר בעירו גאבס. לאחר הקמת המדינה הועלו עצמותיו ארצה, והוא נטמן בבית העלמין בבאר שבע. הוא הותיר אחריו כתבים שונים, ובהם: 'דברי משה', 'המילואים למשה', ו'ישיר משה'.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק
לְעוֹלָם הַבָּא,

שְׁנַאֲמַר: וְעַמּוּךָ כָּלֵם צַדִּיקִים
לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ

נִצֵּר מִטַּעֲי
מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְּפַאֵר:

פֶּרֶק

חכם מארי ידיחי

מלמד שכל ישראל יש להם חלק בתורה.

כל ישראל יש להם חלק בתורה, וכל אחד קיבלה נשמתו בסיני מה ששייך
נשמתו לחדש בתורה.

חן טוב, מתוך ההקדמה, דפוס דרור, ירושלים, תש"ל (1970)

חכם ידיחי (1803-1887) נולד בצנעא שבתימן. היה בקי הן בתורת הנגלה, הן בתורת הנסתר. לפרנסתו עסק בכתיבת ספרי תורה. בשנת תר"ד (1843) סבלו יהודי צנעא מגזרות שונות, וחכם ידיחי נכלא ועונה בבית האסורים. לאחר זמן קצר נמלט וגלה לעיר כוכאבן, ובה עמד בראש הקהילה היהודית. בשנת תרל"ד (1873) לאחר כיבוש צנעא בידי התורכים, שב מארי ידיחי לצנעא, ועמד בראש הישיבה הכללית. הוא זכה להשאיר אחריו תלמידים גדולים בתורה, כמו מארי שלום אלשיך. נפטר ביום ט"ז תשרי תרמ"ח (1887). הותיר אחריו שני ספרים: 'לחם תודה' - קיצור הלכות שחיטה ו'חן טוב' - דרושים על התורה ושו"ת.

א בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים שמאפדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולתן שכר טוב לצדיקים שמקימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות:

ב עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מבטיסין ובאין עד שהביא עליהם את המבול. עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מבטיסין ובאין, עד שבא אברהם וקבל (עליו) שכר בלם:

ג עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכלם, להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו עליו השלום:

ד עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים. (עשר מכות הביא הקדוש ברוך הוא על המצריים במצרים ועשר על הים). עשרה נסיונות נסו אבותינו את המקום ברוך הוא במדבר, שנאמר (במדבר יד), וינסו אתי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי:

ה עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש. לא הפילה אשה מריח בשר הקדש, ולא הסריח בשר הקדש מעולם, ולא נראה זבוב בבית המטבחים, ולא ארע קרי לכהן גדול ביום הכפורים, ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה, ולא נצחה הרוח את עמוד העשן, ולא נמצא פסול בעמר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, עומדים אפופים ומשתחווים רוחים, ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם, ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים:

ו עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן, פי הארץ, ופי הבאר, ופי האתון, והקשת, והפז, והמטה, והשמיר, והכתב, והמכתב, והלוחות. ויש אומרים, אף המזיקין, וקבורתו של משה,

ואילו של אברהם אבינו. ויש אומרים, אף צבת בצבת עשויה:

ז שבעה דברים בגלם ושבעה בחכם. חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמגן, ואינו נכנס לתוך דברי חברו, ואינו נבהל להשיב, שואל בענין ומשיב בהלכה, ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ועל מה שלא שמוע, אומר לא שמעתי, ומודה על האמת. וחלופיהן בגלם:

ח שבעה מיני פרגעיות באין לעולם על שבעה גופי עברה. מקצתן מעשרין ומקצתן אינן מעשרין, רעב של בצרת באה, מקצתן רעבים ומקצתן שבעים. גמרו שלא לעשר, רעב של מדהומה ושל בצרת באה. ושל לא לטול את החלה, רעב של בליה באה. דבר בא לעולם על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין, ועל פרות שביעית. חרב באה לעולם על עניי הדיון, ועל עוות הדיון, ועל המורים בתורה שלא כהלכה:

ט חיה רעה באה לעולם על שבעת שוא, ועל חלול השם. גלות באה לעולם על עובדי עבודה זרה, ועל גלוי עריות, ועל שפיכות דמים, ועל השמטת הארץ. בארבעה פרקים הדבר מתרבה. ברביעית, ובשביעית ובמוצאי שביעית ובמוצאי החג שבבבלי שנה ושנה. ברביעית, מפני מעשר עני שבשלישית. בשביעית, מפני מעשר עני שבששית. ובמוצאי שביעית, מפני פרות שביעית. ובמוצאי החג שבבבלי שנה ושנה, מפני גזל מתנות עניים:

י ארבע מדות באדם. האומר שלי שלי ושלך שלך, זו מדה בינונית. ויש אומרים, זו מדת סדום. שלי שלך ושלך שלי, עם הארץ. שלי שלך ושלך שלך, חסיד. שלי שלי ושלך שלי, רשע:

יא ארבע מדות בדעות. נוח לכעוס ונוח לרצות, יצא שכרו בהפסדו, קשה לכעוס וקשה לרצות, יצא הפסדו בשכרו קשה לכעוס ונוח לרצות חסיד. נוח לכעוס וקשה לרצות רשע:

יב ארבע מדות בתלמידים. מהר לשמוע ומהר לאבד, יצא שכרו בהפסדו. קשה לשמוע וקשה לאבד, יצא הפסדו בשכרו. מהר לשמוע וקשה לאבד, חכם. קשה לשמוע ומהר לאבד, זה חלק רע:

יג ארבע מדות בנותני צדקה. הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים, עינו רעה בשל אחרים. יתנו אחרים והוא לא יתן, עינו רעה בשלן. יתן ויתנו אחרים, חסיד. לא יתן ולא יתנו אחרים, רשע:

יד ארבע מדות בהולכי לבית המדרש. הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו. עושה והולך, שכר מעשה בידו. הולך ועושה, חסיד. לא הולך ולא עושה, רשע:

טו ארבע מדות ביושבים לפני חכמים. ספוג, ומשפך, משמרת, ונפה. ספוג, שהוא סופג את הכל. משפך, שמכניס בוז ומוציא בוז. משמרת, שמוציאה את חיון וקולטת את השמרים. ונפה, שמוציאה את הקמח וקולטת את הסלת:

טז כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר, בטלה אהבה. ושאינה תלויה בדבר, אינה בטלה לעולם. איזו היא אהבה התלויה בדבר, זו אהבת אמונן ותמור. ושאינה תלויה בדבר, זו אהבת דויד ויהונתן:

יז כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים. ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים, זו מחלוקת הלל ושמואי. ושאינה לשם שמים, זו מחלוקת קרח וכל עדתו:

יח כל המזכה את הרבים, אין חטא בא על ידו. וכל המחטיא את הרבים, אין מספיקין בידו לעשות תשובה. משה זכה וזכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו, שנאמר (דברים לו), צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. ירבעם חטא והחטיא את הרבים, חטא הרבים תלוי בו, שנאמר (מלכים א טו), על חטאות ירבעם (בן נבט) אשר חטא ואשר החטיא את ישראל:

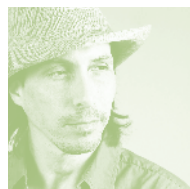

ט כל מי שיֵיש בִידוֹ שְלֹשָה דְבָרִים הֶלְלוּ, מִתְלַמְּדֵיךְ שֶׁל אֲבֵרָהֶם אֲבִינוּ. וְשֹׁלֶשָׁה דְבָרִים אַחֲרֵיהֶם, מִתְלַמְּדֵיךְ שֶׁל בִּלְעָם הָרָשָׁע. עֵין טוֹבָה, וְרוּחַ גְּבוּרָה, וְנֶפֶשׁ שְׁפֵלָה, מִתְלַמְּדֵיךְ שֶׁל אֲבֵרָהֶם אֲבִינוּ. עֵין רָעָה, וְרוּחַ גְּבוּרָה, וְנֶפֶשׁ רַחֲבָה, מִתְלַמְּדֵיךְ שֶׁל בִּלְעָם הָרָשָׁע. מִזֶּה בֵּין תְּלַמְּדֵיךְ שֶׁל אֲבֵרָהֶם אֲבִינוּ לְתַלְמִידֵיךְ שֶׁל בִּלְעָם הָרָשָׁע. תְּלַמְּדֵיךְ שֶׁל אֲבֵרָהֶם אֲבִינוּ, אוֹכְלִין בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנוֹחֲלִין בְּעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאֲמַר (מִשְׁלֵי ח), לְהַנְחִיל אֶהְיֵ יֵשׁ, וְאַצְרֵתֵיהֶם אֲמִלָּא. אֲבָל תְּלַמְּדֵיךְ שֶׁל בִּלְעָם הָרָשָׁע יוֹרְשִׁין גִּיהֶנָּם וְיוֹרְדִין לְבָאָר שְׁחַת, שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים נה), וְאַתָּה אֱ-לֹהִים תּוֹרִידֵם לְבָאָר שְׁחַת, אֲנִשִּׁי דְמוֹס וּמִרְמָה לֹא יִחַצּוּ יְמֵיהֶם, וְאִנִּי אֲבִטַח בְּךָ:

כ יְהוּדָה בֶּן תִּימָא אוֹמֵר, הָוִי עֵז בְּנִמְר, וְקַל בְּנִשֹּׁר, וְרִץ בְּצָבִי, וְגִבּוֹר בְּאֵרִי לַעֲשׂוֹת רָצוֹן אֲבִיךָ שְׁבִשְׁמִיִּם. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עֵז פָּנִים לְגִיהֶנָּם, וּבִשְׁת פָּנִים לְגַן עֵדֶן. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ ה' אֱ-לֹהֵינוּ שֶׁתִּבְנֶה עֵירֶךְ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ:

כא הוּא הָיָה אוֹמֵר, בֶּן חֲמוֹשׁ שָׁנִים לְמוֹקְרָא, בֶּן עֶשֶׂר לְמוֹשְׁנָה, בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְמוֹצֹת, בֶּן חֲמוֹשׁ עֶשְׂרֵה לְתַלְמוּד, בֶּן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לְחֻפָּה, בֶּן עֶשְׂרִים לְרֵדוּף, בֶּן שְׁלֹשִׁים לְכַח, בֶּן אַרְבָּעִים לְבִינָה, בֶּן חֲמוֹשִׁים לַעֲצָה, בֶּן שִׁשִּׁים לְזֻקְנָה, בֶּן שִׁבְעִים לְשִׁיבָה, בֶּן שְׁמוֹנִים לְגְבוּרָה, בֶּן תְּשַׁעִּים לְשׁוּחַ, בֶּן מֵאָה כְּאֵלֹה מוֹת וְעֹבֵר וּבָטֵל מִן הָעוֹלָם:

כב בֶּן בַּג בַּג אוֹמֵר, הֶפֶךְ בַּהּ וְהֶפֶךְ בַּהּ, דְּכֻלָּא בַּהּ. וּבַהּ תַּחֲזִי, וְסִיב וּבִלְה בַּהּ, וּמִנָּה לֹא תִזּוּעַ, שְׂאִין לְךָ מִדָּה טוֹבָה הִימָנָה. בֶּן הָא הָא אוֹמֵר, לְפִיּוֹם צַעֲרָא אֲנִירָא:

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקִישָׁא אָמַר:
רָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל,
לְפִיכָךְ הִרְבֵּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת,
שֶׁנֶּאֱמַר: ה' חֲפִיץ לְמַעַן צִדִּיק
וַיִּגְדִּיל תּוֹרָה וַיַּאֲדִיר.

פֶּה
הַ

חכם אברהם חכם

מלמד שזוכים זה בזה - צדיק עם רשע, תלמיד חכם עם עם ארץ.

'זה לעומת זה עשה הא-לוהים' - כדי לזכות זה בזה. כיצד? - צדיק מזכה לחייב, ומוכיחו, ומדריכו בדרך נכונה, ומחזירו למוטב כנזכר בזהר הקדוש - נמצא זוכים זה בזה. התלמיד חכם מלמד תורה לעם הארץ או דורש ברבים, ומקהיל קהילות ודורש להם דיני תורה, ושומעים ולומדים ממנו - נמצא זוכים זה בזה. עשיר נותן מממונו לצדקה, והעני מתפרנס מהצדקה, שנותן לו - נמצא זוכים זה בזה. ומי שהוא שלם באיבריו - אם רואה סגי נהור, ואוחז בידו, ומעבירו על הפתחים, וממקום סכנה, או חיגר ומרחם עליו, ואוחז בידו, אזי גם זוכים זה בזה.

ספר יזרעאלי, דפוס רפאל חיים הכהן, ירושלים תשכ"ה (1965), עמ' פז

חכם אברהם חכם (1882-1964) נולד בסננג' שבכורדיסטן הפרסית. ראשית תורתו קיבל מאביו חכם עזריה, שהיה מחכמי העיר. בשנת תרע"ב (1912) עבר לשמש כרבה של העיר כרמנשאה. בשנת תרצ"ו (1936) עלה לארץ ישראל והתיישב בשכונת הבוכרים. בשנת תש"ב (1942) עבר לכהן כרב המושב בית חנן, ומשם עבר לראשון לציון ושימש כרבה של קהילת האורפלים. עם קום המדינה חזר לירושלים והקים בית כנסת 'תפארת ירושלים' וכן את ישיבת 'מגן אברהם'. נפטר ביום ד' אלול תשכ"ד (1964). ספרו היחיד הוא 'ספר יזרעאלי'.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק
לְעוֹלָם הַבָּא,
שֶׁנֶּאֱמַר: וְעַמּוּךָ כָּלֵם צַדִּיקִים
לְעוֹלָם יִרְשׁוּ אֶרֶץ
נֶצֶד מִטְעִי
מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְפָּאֵר:

פְּרָק

חכם חיים יוסף דוד אזולאי

מלמד ש'כל ישראל' קיבל חלקו מסיני, ורק הוא יכול להוציאו לאור.

'אמר רבי יהושע בן לוי: בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף - ומקשים, שלכאורה נראה שהתורה עלבון רב מטילה - שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף. ומה עלבון יש לה לתורה, שלא יעסקו בה?! - ובפרט שנראה שאפילו אם רבים עוסקים, ואחר אינו עוסק - נקרא נזוף. ומה אכפת לתורה אם אחד אינו עוסק?! - והלא לא אלמן ישראל ויש כמה חכמים שעוסקים בתורה.

ועל פי דרכנו אמרנו שם - כי כל אדם מישראל קיבל חלקו מסיני, וצריך שיטרח ויעסוק בתורה להוציא לאור חלקו, וזה לא אפשר על ידי אחר.

אהבת דוד, דרוש יב לשבת כלה, דפוס אליעזר סעדון, ליוורנו, תרנ"ט (1799), עמ' נג

מרן החיד"א, חכם חיים יוסף דוד אזולאי (1727-1806) נולד בחברון. בשנת תקט"ו (1755) יצא כשליח דרבנן לארצות צפון אפריקה ומערב אירופה. בשנת תק"ל (1770) יצא למסעו השני, ובשנת תקמ"א (1781) יצא למסעו השלישי, והשתקע בעיר ליוורנו שבאיטליה. נפטר ביום י"א אדר בשנת תקס"ו (1806). בשנת תש"כ (1960) הועלו עצמותיו אל ארץ ישראל. הותיר

אחריו כ-80 חיבורים.

א

רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמחה, זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו, נקרא רע, אהוב, אהב את המקום, אהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות, ומלבישתו ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה, שנאמר לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה, ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין, ומגליון לו רזי תורה, ונעשה כמעט המתגבר ויגבר שאינו פוסק, והנה צנוע וארך רוח, ומוחל על עלבונו, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים:

ב

אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבוניה של תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נוזף, שנאמר גזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם, ואומר והלחת מעשה א-להים המה והמכתב מכתב א-להים הוא חרות על הלחת, אל תקרא חרות אלא חרות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה, שנאמר וממתנה נחליאל ומנחליאל במות:

ג

הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד או אפילו אות אחת, צריך לנהוג בו כבוד, שכן מצינו בדוד מלך ישראל, שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומידעו, שנאמר ואתה אנוש בערפי אלופי ומידעי, והלא דברים קל וחומר, ומה דוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומידעו, הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד או אפילו אות אחת על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד, ואין כבוד אלא תורה, שנאמר כבוד חכמים יגחלו ותמימים יגחלו טוב, ואין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו:

ד כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחי צער תחיה ובתורה אתה עמל אם אתה עשה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא:

ה אל תבקש גדלה לעצמך, ואל תחמוד כבוד, יותר מלמודך עשה, ואל תתאנה לשלחנם של שרים, ששלחנך גדול משלחנם וכתרך גדול מכתרכם, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך:

ו גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות, שהמלכות נקנית בשלישים מעלות, והכהנה בעשרים וארבע, והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, ואלו הן, בתלמוד, בשמיעת האזן, בעריכת שפתיים, בבניית הלב, באימה, ביראה, בענוה, בשמחה, בטהרה, בשמוש חכמים, בדקדוק חברים, בפלפול התלמידים, בישוב, במקרא, במשנה, במעוט סחורה, במעוט דרך ארץ, במעוט תענוג, במעוט שנה, במעוט שיחה, במעוט שחוק, בארך אפים, בלב טוב, באמונת חכמים, בקבלת היסורין, המכיר את מקומו, והשמה בחלקו, והעושה סג לדרךיו, ואינו מחזיק טובה לעצמו, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, אוהב את הצדקות, אוהב את המישרים, אוהב את התוכחות, ומתרחק מן הכבוד, ולא מגים לבו בתלמודו, ואינו שמה בהוראה, נושא בעל עם חברו, ומכריעו לבף זכות, ומעמידו על האמת, ומעמידו על השלום, ומתישב לבו בתלמודו, שואל ומשיב שומע ומוסיף, הלומד על מנת ללמוד והלומד על מנת לעשות, המחפז את רבו, והמכונן את שמועתו, והאומר דבר בשם אומרו, הא למדת כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאלה לעולם, שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי:

ז גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעשייה בעולם הזה ובעולם הבא, שנאמר כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא, ואומר, רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך, ואומר, עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאשר, ואומר, כי לויית חן הם לראשך וענקים לגרגרתך, ואומר, תתן לראשך לויית חן עטרת תפארת תמגנך, ואומר, כי בי ירבו ימיך ויסיפו לך שנות חיים, ואומר, אך ימים בימינה בשמאולה עשר וכבוד, ואומר כי אך ימים ושנות חיים ושלום יסיפו לך ואומר, דרכיה דרכי נועם וכל נתבותיה שלום:

ח רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון בן יוחאי אומר, הנוי והפח והעושר והכבוד והחקמה והזקנה והשיבה והבגים נאה לצדיקים ונאה לעולם, שנאמר עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא, ואומר, עטרת זקנים בני בגים ותפארת בגים אבותם, ואומר תפארת בחורים פוחם והדר זקנים שיבה, ואומר, ותפרה חלכנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד:

ט רבי שמעון בן מנסיא אומר, אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים, כלם נתקינו ברבי ובבניו:

י אמר רבי יוסי בן קסמא, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד, ונתן לי שלום, והחזירתי לו שלום, אמר לי, רבי מאיזה מקום אתה, אמרתי לו, מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני, אמר לי, רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דגרי זהב ואבנים טובות ומרגליות, אמרתי לו אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, אני דר אלא במקום תורה, וכן כתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך ישראל, טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף, ולא

עוד, אלא שבשעת פטירתו של אדם אין מלווין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד, שנאמר, בהתהלךך תנחה אותך בשכבך תשמוור עליך והקיצות היא תשיחך, בהתהלךך תנחה אתך, בעולם הזה, בשכבך תשמוור עליך, בקבר, והקיצות היא תשיחך, לעולם הבא, ואומר, לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות:

יא חמשה קננים קנה לו הקדוש ברוך הוא בעולמו, ואלו הן, תורה קנן אחד, שמים וארץ קנן אחד, אברהם קנן אחד, ישראל קנן אחד, בית המקדש קנן אחד. תורה מנין, דכתיב, ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז, שמים וארץ מנין דכתיב כה אומר ה' השמים כסאי והארץ הדם רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מגורתי, ואומר, מזה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך. אברהם מנין, דכתיב ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לא-ל עליון קונה שמים וארץ. ישראל מנין, דכתיב, עד יעבר עמך ה' עד יעבור עם זו קניתי, ואומר לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל הפצי בם, בית המקדש מנין, דכתיב, מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני בוננו יריך, ואומר וביאם אל גבול קדשו הר זה קנתה ימינו:

יב כל מזה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, לא בראו אלא לכבודו, שנאמר, כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ואומר ה' ימלך לעולם ועד:

רַבִּי חֲנִינְיָא בֶּן עֲקִישָׁא אָמַר:
רָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל,
לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת,
שֶׁנֶּאֱמַר: ה' חֲפִיץ לְמַעַן צִדִּיקוֹ
יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר.

פֶּרֶק

חכם אברהם מיוחס

מלמד שאי אפשר ליטול התורה מישראל מפני תורתם שבעל פה.

שהרי אמר שבשביל שרצה הקב"ה לזכותם לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שאדרבה, הסברה נותנת להפך - שאם היו מצוות מעטות, היה כל אחד יכול לזכות בכולן, אבל עתה, שהם תרי"ג מצוות, וכמה דקדוקים, וכמה עונשים, מי הוא זה שיכול לזכות בכולן או ברובן?

נתן הקב"ה את התורה - בכתב, ובעל-פה - משנה ואגדה ותלמוד, מפני אומות העולם, שמא ינטלו את התורה מישראל ויאמרו לנו ניתנה התורה ... מה עשה הקב"ה? 'לפיכך הרבה להם תורה ומצוות', דהיינו 'תורה' - בכתב 'ומצוות' - משנה ותלמוד וכיוצא - בעל-פה, ואם כן אינם יכולים אומות העולם לזכות בתורה.

שדה הארץ, חלק ב, פרשת וזאת הברכה, סלוניקי, תקמ"ד, (1784), דף קלח, א

חכם אברהם מיוחס (1718-1768) נולד בירושלים. בהיותו כבן שנתיים נתייתם מאביו. גדל והתחנך אצל זקנו חכם משה מיוחס הפרנס. תורה למד מפי חכם ישראל מאיר מזרחי ובישיבת 'בית יעקב'. פרוש מחיי העולם הזה, חי בעוני, מדוכא בייסורים, ובכל זאת לא מנע עצמו אפילו שעה אחת מבית המדרש. בהיותו בן ארבעים כבה מאור עיניו. נפטר ביום כ"ט בכסלו תקכ"ח (1767) ונטמן בהר הזיתים.

החכם היומי מסורת שאי אפשר לשכוח

החכם היומי הוא מאגר מידע אינטרנטי נגיש על חכמי ישראל בדורות האחרונים ודברי תורתם בנושאים של 'אהבת ישראל', 'צדקה ומרפא', 'לימוד תורה', 'מנהג ישראל', 'מסורת אבות', 'גאולת ישראל', ו'בין ישראל לעמים', בכל יום נלמד דף על חכם אחר, שאותו יום הוא מועד פקידתו.

מאגר המידע מהווה תשתית ללימוד יומי בבתי כנסת, קהילות ובתי ספר. יום ועוד יום נאסוף את אבני הזיכרון שהתפזרו, ונבנה לנו ממנו בניין עדי עד. יסודתו בהררי קודש, וראשו מגיע השמימה.

ויהי רצון מלפני א-לוהי השמיים לקיים לנו את כל חכמי ישראל, קדושים אשר בארץ המה, בכל מקומות מושבותיהם, וזכותם תעמוד לנו בזה ובבא.

חוברת זו היא חמישית בסדרת חוברות שיאירו דבריהם של החכמים על אהבת ישראל, לימוד תורה, צדקה ומרפא, מסורת אבות, מנהג ישראל, גאולת ישראל ובין ישראל לעמים.

לעילוי נשמת חכמי ישראל

דע שמנהגינו להדליק נר נשמה לכבוד הצדיקים ולעילוי נשמתם, שנאמר נר ה' נשמות אדם. ומה טוב להוסיף מאור התורה על אור הנר, שנאמר נר מצווה ותורה אור. ומה טוב להרבות מתורת הצדיק ביום פטירתו, שאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי כל תלמיד חכם, שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר. ואף אם כל השמים יריעות, וכל בני אדם לבלרים, וכל היערים קולמוסים, איננו יכולים לכתוב מה שלימדו רבותינו. אך טוב מעט לצדיק, ובזכות תורתו הקדושה, ובזכות הלימוד שילמדו ישראל בשמו, ביום פטירתו, הקב"ה ישים חלקנו עמהם, ולעולם לא נבוש כי בקב"ה בטחנו, ועל חסדו הגדול באמת נשענו, ומה רב טובך אשר צפנת ליראך.

החכם היומי • לימוד על מסכת אבות

אלי ברקת, סמנכ"ל חינוך כל ישראל חברים

www.hyomi.org.il

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAËLITE UNIVERSELLE

בית כל ישראל חברים בית ספר חקלאי מקווה ישראל חולון 5891000 טל. 072-2566671 • פקס. 072-2566690
משרד ירושלים רחוב יפו 99 ירושלים טל. 02-6235034 • פקס. 02-5619312 www.kiah.org.il